

Відгук

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента кафедри української і зарубіжної літератури та українознавства факультету історичної та філологічної освіти Уманського національного університету

Циганок Оксани Олександрівни про дисертацію **Чжао Жуйчень** «**Формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін у професійній підготовці**», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011. Освітні, педагогічні науки

Актуальність обраної теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження Чжао Жуйчень «Формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін у професійній підготовці» не викликає сумнівів і зумовлена сучасними суспільними, освітніми та культурними трансформаціями, що відбуваються як в Україні, так і у світовому освітньому просторі.

У контексті глобалізаційних процесів, активізації міжкультурної комунікації, інтеграції України до європейського та світового співтовариства особливої ваги набуває проблема підготовки конкурентоспроможного вчителя-філолога, здатного ефективно функціонувати в умовах полікультурного середовища. Сучасний заклад освіти дедалі частіше постає як простір міжкультурної взаємодії, що вимагає від педагога не лише високого рівня фахової підготовки, а й сформованості міжкультурної компетентності як складного інтегративного утворення.

Особливої актуальності дослідження набуває в умовах реформування системи освіти України, зокрема реалізації концепції Нової української школи, де серед ключових компетентностей визначено здатність до спілкування державною та іноземними мовами, культурну обізнаність, толерантність і повагу до різноманіття. У цьому контексті формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін постає як необхідна умова їхньої професійної готовності до педагогічної діяльності.

Крім того, актуальність теми зумовлюється зростанням ролі гуманітарної освіти у формуванні особистості, здатної до міжкультурного діалогу, взаєморозуміння та конструктивної взаємодії в багатокультурному суспільстві. Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів-філологів потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного розв'язання, зокрема в аспекті визначення педагогічних умов, розроблення ефективних моделей і методик її формування у процесі професійної підготовки.

Отже, обрана тема є своєчасною, суспільно значущою та науково обґрунтованою, відповідає сучасним тенденціям розвитку педагогічної науки й практики та має важливе значення для вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів філологічних дисциплін.

Дисертаційна робота виконана відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в

умовах університетської освіти» (№ 0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 27.10.2022 р). Тему дисертації скориговано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 5 від 31.10.2024 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Варто вказати на логічну побудову структури дисертації, коректність та професійність педагогічного аналізу і логічність викладу змісту дисертаційного дослідження: кожен із двох розділів є завершеним у відповідності з поставленою метою та завданнями без зайвих занурень і екскурсів у дотичні до дисертації проблеми; висновки до розділів і загальні висновки відповідають змісту розділів і дослідженню в цілому.

Не викликає заперечень науковий апарат дисертації, в цілому його основні компоненти методологічно обґрунтовані. Мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження сформульовані науково грамотно і засвідчують, що автор глибоко усвідомлює суть проблеми та можливі шляхи її теоретичного і практичного вирішення.

Отже, проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати, що висунута у ньому мета досягнута, а поставлені завдання – розв'язані, що уможливило отримання сукупності теоретичних і прикладних результатів, які визначають особливості вирішення важливої науково-педагогічної проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін.

Дисертантка глибоко володіє проблемами сучасної педагогіки і дидактики вищої школи. Повний обсяг дисертації складає 268 сторінок, обсяг основного тексту – 174 сторінок, що відповідає вимогам МОН України до обсягу дисертацій. У тексті вміщено 11 таблиць, 7 рисунків, що займають 3 сторінки основного тексту, є загалом змістовними і методично цінними. У списку використаних джерел 206 найменувань (із них 15 – іноземною мовою). 16 додатків викладено на 65 сторінках; посилання на джерела в основному тексті загалом здійснено з дотриманням нормативних вимог.

Реалізація авторського спроектованого наукового пошуку обраної проблеми відображена у гіпотезі і науковій новизні дослідження, яка є беззаперечною і цілком очевидною.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна і практична значимість дослідження адекватно відображають ті наукові доробки, які були закладені автором в понятійному апараті і надалі реалізовані на практиці. Позиції, що представлені в науковій новизні дослідження, безсумнівно, відповідають дефініції «вперше»:

Уперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін (створення міжкультурного середовища в педагогічному закладі

вищої освіти засобами полікультурної освіти; насичення психолого-педагогічних і фахових навчальних дисциплін інтерактивними методами навчання, спрямованих на формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін; залучення майбутніх учителів до міжкультурної взаємодії в позааудиторній діяльності); визначено сутність поняття «міжкультурна компетентність майбутніх учителів філологічних дисциплін»; уточнено поняття «професійна підготовка майбутніх учителів філологічних дисциплін», «формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів», «міжкультурне середовище», «педагогічні умови формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів»; розглянуто методологічні підходи міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін (полікультурний, діалогічний, комунікативний, компетентнісний, інтегративний); виявлено компонентну структуру міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін (мотиваційний, гносеологічний, праксеологічний, афективний компоненти); визначено критерії діагностики стану сформованості міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін з відповідними показниками: стимулювальний (наявність позитивної мотивації до професійної діяльності в міжкультурному середовищі; наявність мотивації на досягнення успіху в міжкультурній взаємодії); соціокультурний (обізнаність із національно-культурними особливостями різних країн; обізнаність із особливостями організації діалогу культур); діяльнісний (наявність комунікативних умінь; наявність умінь емоційної саморегуляції); особистісний (наявність толерантності; наявність емпатії); розроблено модель формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін, в якій схематично відображено мету, методологічні підходи, педагогічні умови, а також форми, методи і засоби їх реалізації на певних етапах, компоненти, критерії та кінцевий результат. Подальшого розвитку набули теорія і методика формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін у професійній підготовці в закладах вищої педагогічної освіти.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено й експериментально апробовано діагностичний інструментарій для з'ясування стану сформованості міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження, впроваджено в освітній процес експериментальну методику формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін, розроблено й апробовано програму педагогічного гуртка «Міжкультурна компетентність учителя». Зміст і результати наукового дослідження можуть використовуватися викладачами педагогічних закладів вищої освіти України, під час проведення занять, розроблення навчальних курсів і науково-методичних посібників, написання наукових статей, у післядипломній освіті вчителів філологічних дисциплін, у ході підготовки курсових і кваліфікаційних (магістерських) робіт здобувачів освіти.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Основні положення

викладено в 13 публікаціях автора, із них 4 – у фахових виданнях України (2 у співавторстві), 9 – апробаційного характеру (1 у співавторстві).

З вищезазначеного логічно випливає, на наш погляд, і практичне значення виконаної Чжао Жуйчень дисертації. Підтвердженням практичної значущості дослідження вважаємо також упровадження його результатів у навчально-виховний процес трьох закладів вищої освіти України, про що є відповідні довідки.

Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в рукописі дисертації.

Зауваження і побажання до роботи. Загалом дисертаційна робота Чжао Жуйчень заслуговує на позитивну оцінку, вона є завершеним, самостійним дослідженням, яке справляє враження професійності, є гідним внеском у розвиток сучасної педагогічної науки. Але поряд із вищезазначеними позитивними сторонами, вважаємо за необхідне вказати, що виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків, побажань і певних дискусійних моментів:

1. Автор виокремлює чотири компоненти міжкультурної компетентності: мотиваційний, гносеологічний, праксеологічний та афективний. Проте в описі результатів експерименту (критерії: стимулювальний, соціокультурний, діяльнісний, особистісний) не повною мірою простежується пряма кореляція між назвами компонентів і назвами критеріїв діагностики. Вважаємо за доцільне чіткіше аргументувати цю термінологічну відмінність.

2. З огляду на сучасні реалії вищої освіти в Україні (2024–2026 рр.), значна частина освітнього процесу відбувається у дистанційному або змішаному форматах. У дисертації акцентовано увагу на «створенні міжкультурного середовища в закладі освіти», проте недостатньо висвітлено питання його трансформації в інформаційно-освітнє середовище (використання віртуальних мовних лабораторій, міжнародних вебінарів тощо).

3. Формування міжкультурної компетентності неминуче стикається з проблемою подолання існуючих у студентів певних соціокультурних стереотипів. В анотації згадується такі поняття, як «виховання поваги», «толерантність», але не деталізовано конкретні психолого-педагогічні механізми, за допомогою яких майбутній учитель має вирівнювати подібні упередження у майбутній професійній діяльності.

4. Схвально, що автором розроблено і подано впроваджену програму гуртка «Міжкультурна компетентність учителя», проте з тексту дисертації не зрозуміло, яким чином здійснювався відбір студентів до експериментальної групи (чи був він добровільним)? Варто, на нашу думку, окреслити цей аспект.

Висловлені зауваження та побажання не зменшують загальної високої оцінки дисертації. Загалом текст дисертації вдало структурований і логічно завершений, адже відчувається справжня захопленість дисертантки науковим пошуком, глибокий інтерес до своєї теми. Авторка доклала багато наполегливості, щоб поставити й успішно розв'язати п'ять важливих завдань й одержати науково обґрунтовані результати, що мають важливе соціально-культурне значення для подальшого розвитку теорії і практики педагогічної

освіти.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Чжао Жуйчень «Формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін у професійній підготовці» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає встановленим вимогам до наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії, визначеним наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (із наступними змінами), а також положенням «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради...» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами), а її автор – Чжао Жуйчень – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011. Освітні, педагогічні науки

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри української і зарубіжної літератури та
українознавства Уманського національного
університету

Оксана ЦИГАНЮК

